

Upotreba dokumentarnog filma u nastavi Povijesti na primjeru obrade teme Holokaust

Marija Krstinić, prof
Osnovna škola Split 3

Uvod

Korištenje različitih materijala svakako je korisno u poučavanju svih predmeta pa i Povijesti. I sam kurikulum predmeta Povijest preporučuje korištenje različitih izvora i materijala te medija jer se time potiče učenike na interakciju u nastavnom procesu (MZO, 2019.). Između ostalog u to ubrajamo i razne vrste filmova (dokumentarni, igrani i animirani). Vjerojatno se svaki učitelj Povijesti susreo i s pitanjem učenika o tome hoće li se nastavi gledati neki film. Dakle, učenici su svakako motivirani za taj način učenja, a imajući na umu i različite stilove učenja, upotreba je filma u nastavi dobrodošla, ali o načinu upotrebe treba pomno promisliti. Pri odabiru filma, kao i svih drugih dodatnih nastavnih materijala, treba voditi računa da su prilagođeni dobi te usklađeni s ishodima koji proizlaze iz kurikuluma nastavnog predmeta Povijest. Pri izboru filmova svakako treba voditi računa i o autorskim pravima. Jedan od većih izazova u odabiru filmskog materijala koji će se koristiti u nastavi, pogotovo pored velikog broja obveznih tema koje prema kurikulumu predmeta Povijest treba obraditi tijekom školske godine, uz učenje i poučavanje usmjereno na aktivno učenje učenika (MZO, 2019.), je i trajanje filma. Upotrebu bilo koje vrste filma u nastavi nikako ne bi trebalo svesti na puko gledanje, već treba pažljivo osmisлити zadatke usklađene s ishodima. Zbog svega navedenog često nedostaje vremena za korištenje filmova u nastavi. Promišljati treba i o najprikladnijoj vrsti filmskog materijala koji će se koristiti u nastavi. Iako i korištenje igranih filmova u nastavi Povijesti ima svoju vrijednost, uz pomno osmišljene zadatke o kontekstu u kojem je napravljen, svrsi filma, publici kojoj je namijenjen, perspektivi koju prikazuje itd. (Stradling, 2003.), s korištenjem igranih filmova u radu na osjetljivoj temi kao što je holokaust treba biti osobito oprezan o čemu je već bilo govora i u ovom časopisu (vidi M. Hajdarović, Korištenje igranih filmova u poučavanju o holokaustu). Prednost bih dala korištenju dokumentarnih filmova s iskazima preživjelih jer je u razumijevanju holokausta osobito važno koristiti usmena svjedočanstva preživjelih (IHRA, 2023.). Mnogi učenici nemaju mogućnost intervjuirati preživjele, a i broj preživjelih sve više opada pa svjedočanstva u okviru dokumentarnih filmova predstavljaju dragocjenu mogućnost za upoznavanje s osobnim pričama.

Dokumentarno-igrani film Unutar Hanina kovčega

Film koji koristim u nastavi za obradu teme Holokaust jest dokumentarno-igrani film Unutar Hanina kovčega. U uvodnom dijelu filma upoznajemo Fumiko Ishioka, direktoricu institucije Tokyo Holocaust Education Resource Centre. Fumiko dobiva kovčeg iz Auschwitz na kojem je napisano ime Hana Brady te odlučuje istražiti i pronaći tragove o Hani Brady, trinaestogodišnjoj djevojčici koja je bila žrtva holokausta. Uspijeva pronaći Hanina brata Georgea Bradyja koji je kao jedini član obitelji preživio holokaust. S Fumiko Haninu sudbinu istražuju i djeca te osim Fumikine i Georgeove perspektive možemo vidjeti i perspektivu djece koja istražuju Haninu sudbinu. Dijelovi Georgeove priče prikazani su kroz scene igranog filma što je učenicima zanimljivo i pomaže im u boljem razumijevanju.

Pri upotrebi filmova u nastavi uvijek osmislim aktivnosti prije, za vrijeme i nakon gledanja filma. Pri osmišljavanju zadataka za vrijeme gledanja filma uvijek vodim računa o tome da ih ne bude previše kako bi učenici nesmetano mogli pratiti film, ali svakako im uvijek dam neke zadatke kako bih usmjerila njihovu pažnju i osigurala da zaista prate film, a ne da budu samo pasivni promatrači. Nakon gledanja filma slijede glavne aktivnosti, a na kraju provedenih aktivnosti vrednovanje te zadatak kojem je svrha čuvanje sjećanja na žrtve holokausta.

Opis aktivnosti

Tema: Holokaust i drugi zločini protiv čovječnosti u hrvatskome, europskome i svjetskome kontekstu

Predmetni ishod: POV OŠ A.8.1.Učenik analizira međusobne odnose i dinamiku u

pojedinih društvima tijekom 20. stoljeća

Odgojno-obrazovni ishodi na razini aktivnosti:

Učenik:

- na temelju dokumentarnog filma i usmenih svjedočanstava uspoređuje svoj život i život Hane i Georgea Bradyja prije nacističke okupacije
- objašnjava promjene koje su se dogodile u Haninom i Georgeovom životu nakon okupacije i odlaska u geto
- koristeći izrađenu lentu vremena i radne listiće obrazlaže faze genocida navodeći primjere iz Hanina i Georgeova života
- zaključuje o teškoćama s kojima se susreću preživjeli nakon holokausta
- izrađuje likovni ili književni uradak u znak sjećanja na žrtve holokausta

Tehnički koncepti: Rad s povijesnim izvorima, Kontinuitet i promjena, Vrijeme i prostor, Usporedba i sučeljavanje

Oblici rada: individualni, rad u skupini, frontalni

Vremensko trajanje aktivnosti: 3 školska sata

Uvodni dio: Aktivnosti prije gledanja filma

Prije gledanja filma učenicima se može prikazati fotografija kovčega Hane Brady i postaviti pitanja:

- Što je na slici?
- Što uočavate na kovčegu?
- Što bi te riječi/brojevi mogli značiti?
- Što se moglo nalaziti u kovčegu?

Učenicima je potom potrebno objasniti da je kovčeg pripadao djevojčici Hani Brady, žrtvi holokausta, te ujedno i precizno objasniti što je holokaust. Učenici pritom uočavaju da je riječ o genocidu koji se zbivao od 1933. do 1945. te da se holokaust nije dogodio odjednom. Nakon toga učenike upoznajem s podjelom na pet faza genocida: ponižavanje, identifikacija, segregacija (odvajanje), koncentracija (grupiranje), uništenje. Kroz razgovor zaključujemo o njihovim obilježjima (prema Jackson, 2009.).

Središnji dio sata: aktivnosti za vrijeme i nakon gledanja filma

Potom učenici dobivaju zadatke koje će rješavati za vrijeme gledanja filma. Učenike dijelim u skupine po pet učenika. Svaki učenik u skupini dobiva jedan dio kronološke tablice Haninog i Georgeovog života počevši od djetinjstva u mjestu Nove Mesto na Morave (tijekom 1930-ih godina pa do 1945.) te u obliku natuknica upisuje tražene podatke za svaku godinu. Individualno popunjavanje cijele tablice tijekom gledanja filma odvlaćao bi pažnju od samoga filma i vjerojatno bi učenici propustili neke dijelove. Stoga sam odlučila da svaki član grupe dobije jedan dio tablice, a onda se po završetku gledanja filma zajedničkim radom u skupini (slaganjem tablice) rekonstruira Hanin i Georgeov život.

Nakon gledanja filma slijede dodatni zadatci koji se odnose na usmeno svjedočanstvo Georgea Bradyja. Svaki učenik u skupini dobiva jedan radni listić koji mogu riješiti samostalno ili se mogu oblikovati nove skupine po metodi slagalica.

Radni listić 1. Život prije holokausta

- Zadatak: Usporedi svoj život s Haninim i Georgeovim životom prije nacističke okupacije koristeći Vennov dijagram.

Radni listić 2. Život nakon nacističke okupacije

Zadatci:

- Što se sve promijenilo u Haninom i Georgeovom životu nakon nacističke okupacije Češke? U kolikoj se mjeri njihov život promijenio nakon okupacije?
- Kako su se Hana i George osjećali kad su morali nositi žutu zvijezdu?
- Koja je zabrana najteže pogodila Hanu i zašto?

- Kako su se mještani odnosili prema Hani i Georgeu? Zašto?
- Što je George smislio kako bi utješio Hanu?

Radni listić 3. Život bez roditelja

Zadatci:

- Što se dogodilo s majkom? Kako se George osjećao nakon toga?
- Što je mama poslala Hani za rođendan? Što na temelju toga možeš zaključiti o životnim uvjetima u koncentracijskom logoru?
- Kakva je bila sudbina oca? Kamo su djeca odvedena nakon što su ostala bez oba roditelja?

Fotografiju amajlije koju je majka izradila za Hannu učenici mogu pogledati na <https://www.hanassuitcase.ca/collection>

Radni listić 4. U getu

- Kako se u getu promijenio Hanin, a kako Georgeov život?
- Kako su se djeca u Terezínu nosila s tom teškom situacijom?
- Zašto su djeca tajno pohađala školu crtanja i dovodili se u opasnost da budu kažnjeni?
- Što o Hani saznajemo kroz njene crteže?
- Što ti radiš kad si u nekoj teškoj situaciji?

Hannin crtež učenici mogu pogledati na <https://www.butterfliesinthegetto.com/wp-content/uploads/2017/10/hana-draws-a-park.jpg>

Radni listić 5. Auschwitz

- Kako je izgledalo Georgeovo putovanje u Auschwitz?
- Što se dogodilo kad je George došao u Auschwitz?
- Kako je Hana reagirala kad je saznala da ide u Auschwitz? Zašto?
- Što se dogodilo kad je Hana došla u Auschwitz?
- Kakva je bila Georgeova sudbina?

Nakon rješavanja radnih listića učenici svoje odgovore lijepe na odgovarajuće mjesto u kronološkoj tablici Hanina i Georgeova života te dobivaju papiriće s fazama genocida koje moraju izrezati i postaviti na odgovarajuće mjesto. Na taj način učenici obrazlažu faze genocida navodeći primjere iz Hanina i Georgeova života.

U posljednjem dijelu filma George Brady priča o tome s kojim se poteškoćama suočavaju preživjeli nakon holokausta te kako je on pronašao način da se nosi s traumama gubitka vlastite obitelji i vlastitim traumatičnim iskustvima, a to je upravo kroz educiranje mladih o holokaustu. Kroz pitanja zajednički diskutiramo o sljedećim pitanjima:

- S kojim se poteškoćama George nosio nakon holokausta?
- U čemu je pronašao spas?
- Što mu je pomoglo da se nosi s ružnim sjećanjima i gubitkom roditelja, a osobito sestre?
- Koju važnu lekciju možemo naučiti iz priče o Hani i Georgeu?

Završni dio sata: Vrednovanje

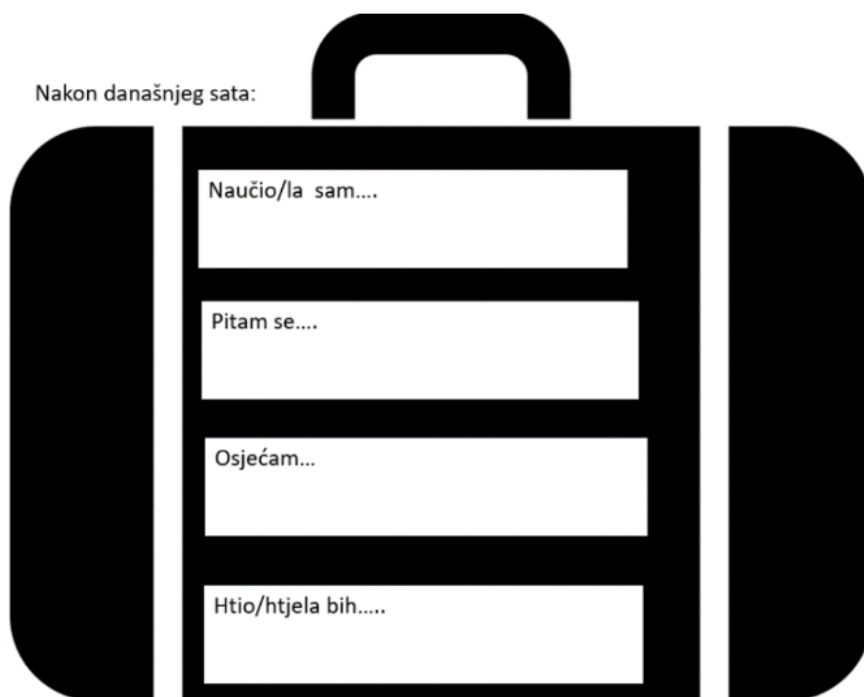
Učenici dobivaju listiće na kojima u skicu kovčega upisuju što su nakon ovog nastavnog sata naučili, što osjećaju, imaju li još nekih pitanja i što bi još htjeli saznati.

Kako je iznimno važan dio poučavanja o holokaustu i čuvanje sjećanja na žrtve holokausta, učenici dobivaju i zadatak za domaći rad:

Film koji si odgledao/odgledala sigurno je ostavio dojam na tebe i potaknuo te na razmišljanje. Svoj dojam o filmu, osjećaje koje je u tebi probudio, razmišljanja na koja te potakao pokušaj prikazati kroz jedan od sljedećih zadataka:

- a) Svoj doživljaj filma prikaži kroz likovnu umjetnost (crtež u bilo kojoj tehnici, umjetničku instalaciju, fotografiju...)
- b) Napiši pjesmu. Pjesma se može i ne mora rimovati; i može biti napisana u bilo kojem obliku.

Izrađeni uradci stavljaju se na pano unutar crteža kovčega te se tako obilježava sjećanje na žrtve holokausta.



Zašto sam aktivnosti osmislila na ovaj način?

U planiranju poučavanju o holokaustu dostupan je velik broj sadržaja i materijala. Među njima su i Preporuke o učenju i poučavanju o holokaustu, Međunarodnog saveza za sjećanje na holokaust – IHRA, koje pružaju odlične smjernice za pristup poučavanju o holokaustu. Moje aktivnosti bile su usmjerene na jedno od četiriju predloženih ključnih pitanja: Kakvi su bili povijesni uvjeti i ključne faze u procesu ovog genocida? (IHRA, 2019.). Jedna od smjernica svih institucija koje se bave poučavanjem o holokaustu je upotreba osobnih priča i svjedočanstava te korištenje iskaza svjedoka za stvaranje jedinstvenih veza s prošlošću pa se dokumentarno-igrani film temeljen na osobnoj priči Georgea Bradyja pokazao kao jako dobar materijal za korištenje u nastavi. I na kraju, važan dio poučavanja o holokaustu treba biti čuvanje sjećanja na žrtve holokausta pa svaka moja nastava o toj temi sadržava i aktivnost usmjerenu upravo na sjećanje na žrtve holokausta.

Provedba planiranih aktivnosti korištenjem dokumentarno-igranog filma Unutar Hanina kovčega pokazala se uspješnom. Učenici su bili motivirani za učenje na ovakav način i aktivno su sudjelovali u planiranim aktivnostima što svakako ide u prilog korištenju filma u nastavi Povijesti.

Popis korištenih izvora i literature

1. Children in the ghetto - interactive learning environment. Yad Vashem. (n.d.). <https://www.yadvashem.org/education/educational-materials/lesson-plans/ghetto-children.html>
2. Ćosić, S. (2010). Nastavni film u nastavi povijesti. *Život i škola*, LVI (24), 259-266. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/63365>
3. Hajdarović, M. (2023). Korištenje igranih filmova u poučavanju o holokaustu. *Poučavanje povijesti*, 2 (2), 38-52. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/310569>
4. Hana Brady and the long-lost suitcase - butterflies in the ghetto. *Butterflies in the Ghetto - Stories of the artists of Terezin concentration camp*. (19. 1. 2024.). <https://www.butterfliesintheghetto.com/hana-brady-and-the-long-lost-suitcase/>
5. Hana's Suitcase. Hana's suitcase. (n.d.). <https://www.hanassuitcase.ca/>
6. Jackson, L. (2009.). *Holocaust Timeline- Teacher's Handbook*, Holocaust Education Trust Ireland. Dublin.
7. Međunarodni savez za sjećanje na holokaust - IHRA (International Holocaust Remembrance Alliance) (2019.), Preporuke za poučavanje i učenje o holokaustu <https://www.holocaustremembrance.com/sites/default/files/inline-files/Preporuke%20za%20nastavu%20i%20uc%CC%8Cenje%20o%20holokaustu-1.pdf>
8. Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019.), Kurikulum nastavnog predmeta Povijest za osnovne škole i gimnazije. Preuzeto 14. 4. 2024. s https://skolazazivot.hr/wp-content/uploads/2020/06/POV_kurikulum.pdf
9. Priprema za Dan Sjećanja na holokaust. Yad Vashem. The World Holocaust Remembrance Center. (n.d.). <https://www.yadvashem.org/education/other-languages/croatian/educational-materials/preparation-for-remembrance-day.html>
10. Stradling, R. (2003.). *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*. Srednja Europa. Zagreb.
11. United States Holocaust Memorial Museum. (n.d.). United States holocaust memorial museum. <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/theresienstadt>
12. United States Holocaust Memorial Museum. (n.d.). United States holocaust memorial museum. <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/theresienstadt>

Prijedlog za citiranje (APA stil):

Krstinić, M. (2024). Upotreba dokumentarnog filma u nastavi Povijesti na primjeru obrade teme Holokaust. *Poučavanje povijesti*, III(1), 61-64.